

о. Олег Чупа, викладач ДДС

Ішов 303 рік... У Римській імперії набирала сили остання хвиля переслідувань християн. Хоча й омріяна свобода віросповідання була вже близькою (10 років залишалось до медіоланського едикту імператора Константина), проте останнє переслідування за кількістю страт християн і жорстокістю катувань перевершило усі попередні.

Єпископ Євсевій Кесарійський, очевидець «Великого переслідування», – саме так його згодом назвали деякі історики, описував події цього часу в творі «Церковна історія» такими словами: «На власні очі ми бачили, як руйнували храми від верхів до основ, а серед міських площ спалювали божественні книги» (Церковна історія, 8.2.1).¹ Остання фраза з цитати Євсевія підкреслює особливість «Великого переслідування». Імператор Діоклеціан своїм указом, виданим 24 лютого 303 року, вирішив поцілити в те, чим дорожив кожен християнин, – священні книги, до яких належало Святе Письмо і богослужбові тексти. Описи мучеництв цього періоду розповідають, як суд над християнами зводився інколи не стільки до вимоги зректись Христа, скільки до вимоги здати священні книги на спалення.

У літургійному році ми кількаразово молимося до святих, що віддали своє життя в період переслідування Діоклеціана, не забажавши зректись християнських письмен. Наприклад, 16 травня Церква вшановує пам'ять святих мучеників Тимотея й Маври. Це було молоде християнське подружжя, що проживало в районі Фіви в Єгипті. Тимотея виконував служіння читця. Під час богослужінь він зачитував уголос уривки зі Святого Письма. Після проголошення указу Діоклеціана проти християн Тимотея викликав на суд місцевий фівейський префект Аріан, який наказав йому здати всі церковні книги. Святий відмовився відповівши: «Як батько не віддасть добровільно своїх дітей на смерть, так і я краще помру, ніж віддам на спалення книги, які вірним християнам а також і мені дарують Божу благодать і заступництво ангелів». Ці слова коштували Тимотею життя. Святе Письмо викликало лють не тільки в Діоклеціана і його свити. Такою ненавистю до священної книги горіли й поборники атеїзму. Одна пані, яка вчителювала в радянський

час, розповідала, що хтось зі знайомих доніс на неї в КДБ, що вона має вдома Біблію. «Гостей» не довелось довго чекати. Прийшли, перевернули в квартирі все уверх дном і знайшли маленьку Біблію. А далі була «роз'яснювальна бесіда» про те, як не годиться проповіднику світлого комуністичного майбутнього тримати вдома релігійну пропагандистську літературу.

Що ж такого в цій Книзі, що противники Христа намагались нищити її і фізично, і часом ідеологічно, а християни, не бажаючи позбуватись її, йшли натомість на смерть? Святе Письмо щонайменше двома шляхами змінює життя людини.

Слова, які містить Святе Писання, несуть у собі життя, бо вони промовлені Богом або описують величність Його діл. Силу Божого Слова пізнаємо з опису сотворення світу, коли промовлене Господом слово кличе з небуття світ, відокремлює сушу від вод, а, врешті-решт, вдихає у земний порошок духа, даючи життя Адаму. Словами: «Лазарю, вийди сюди!» (Йо 11,43), – Ісус воскресив мертвого, тіло якого перебувало у гробі впродовж чотирьох днів. У IV ст. Євагрій Понтійський влучно зауважив цю могутню рису Божого Слова – давати життя. Зовсім іншу силу несуть в собі спокусливі думки, які бажають втопити людину в смерті гріха. Силу слів Святого Письма показав нам Ісус, який подолав три спокуси диявола висловами зі Святого Письма. Отож коли людина читає, слухає чи пригадує вислови Святого Письма, вони звільняють її з-під влади зла, проявом якого може бути вплив грішних думок або сум'яття почуттів.

Святе Писання вчить людину, як їй жити. Людина настільки засліплена егоїзмом, що неодноразово потребує здорового слова «зі сторони», яке, мов дружня рука рятівника, витягує її з багна заплутаних думок та гріховних почуттів. Божі поради настільки універсальні, що навіть однієї з них може вистачити для розв'язки сотень дрібних ситуацій. «Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм» (Мт 7,12). Цю пораду Ісуса можемо пригадувати щоразу, коли маємо будь-яку справу з іншою людиною. І відразу отримуватимемо готову відповідь, як нам поведеться. Давні християни намагались узгоджувати зі Святим Письмом усі свої вчинки. «Що б ти не робив, май на те основу в Божественному Писанні», – радив молодому ченцеві св. Антоній Великий (Древній патерик, I, 1). А для цього потрібно не раз, не два читати Святе Письмо, а постійно; не поспіхом, як-небудь, але уважно, питаючи себе кожного разу: як я можу зробити те, що просить Бог?

Св. Антоній настільки глибоко пройнявся духом Святого Письма, що вмів мудро, відповідно до міри конкретної людини, порадити, як їй реалізувати в житті Боже Слово. Якось прийшли до нього ченці, просячи поради. Він повторив їм слова Ісуса: «Хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу» (Мт 5,39). На що ті йому відповіли, що нездатні виконати цієї Господньої заповіді. Тоді святий порадив їм меншу міру: «Коли не можете обернути другу, то принаймні стерпіть удар в одну». Монахи далі твердили,

що й це їм не під силу. Врешті св. Антоній зменшив міру до мінімуму, порадивши не відплачувати людині такою ж кривдою, якої вона нам завдала (Древній патерик, XVI, 1). Від цього святого вчимося ще однієї мудрості. Якщо якісь слова Святого Письма значно перевищують наші можливості, це не причина для того, щоб перестати його читати і почати нарікати, що сьогодні неможливо жити згідно з написаним. Треба спробувати виконати прочитане хоча б частково, і ця виконана частка додасть розуміння й сили подужати решту біблійної поради.

«Велике переслідування» Діоклеціана явило світові не лише непохитних поціновувачів Святого Письма. Було й чимало таких, хто зі страху, або й з інших мотивів, виносив зі свого дому священні книги для привселюдного їх спалення. Сучасники швидко підшукали для таких назву – «передавачі». Якщо б сьогодні постало питання: віддати з дому Святе Письмо на знищення і зберегти собі життя, чи відмовитись від цього і загинути, – то багато християн віддали б перевагу першій пропозиції не стільки зі страху, як через те, що в цій книзі вони не відчують великої потреби. Вкрай необхідними речами ми вважаємо ті, якими користуємося щодня. У цьому відношенні тогочасні «передавачі» були певною мірою духовно кращими за тих, хто сьогодні не читає Святого Письма. Вони читали Святе Письмо і, напевно, багато з них дорожили ним, але за браком мужності ламались перед загрозою катувань і смерті. Сучасні «передавачі» не несуть свої священні книги на міські площі для спалення, вони «передають» їх забуттю на книжкових полицях. І це останнє нічим не краще за перше. А як багато могло б змінитись, якби сторінки Святого Письма хтось із любов'ю час від часу погортав.

о. Олег ЧУПА, Чому християни вмирали за Святе Письмо // СЛОВО №2 (74)